

KLAIPĖDOS MIESTO
VISUOMENĖS
SVEIKATOS BIURAS

PROJEKTO „JAUNIMO PLANETA –
NARKOMANIJOS PREVENCIJOS PROGRAMOS“
2022 METŲ TYRIMO ATASKAITA

Parengė:

Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuro
Visuomenės sveikatos specialistė Laura Kubiliūtė

Klaipėda, 2022

TURINYS

ĮVADAS	2
TYRIMO APRAŠYMAS IR METODIKA.....	3
TYRIMO REZULTATAI.....	4
1. Lankomumas ir savijauta mokykloje.....	4
2. Santykiai su tėvais (globėjais).....	5
3. Cigarečių ir elektroninių cigarečių rūkymas	7
4. Alkoholinių gėrimų vartojimas.....	8
5. Kitų psichoaktyvių medžiagų vartojimas.....	10
6. Psichoaktyvių medžiagų vartojimo ir laisvalaikio bei fizinio aktyvumo veiklų sąsajos....	12
7. Savižudybės ir savęs žalojimas.....	15
APIBENDRINIMAS	16
REKOMENDACIJOS	17

TYRIMO APRAŠYMAS IR METODIKA

Projekto „Jaunimo planeta – narkomanijos prevencijos programa“ (angl. „Planet Youth – A Drug Prevention Program“) tyrimai pradėti vykdyti 2005 metais, jau dalyvavo daugiau nei 30 miestų iš 15 Europos šalių.

„Jaunimo planeta“ (angl. Planet Youth) yra laikomas vienu iš pagrindinių sveikatos stiprinimo projektų, kuris orientuotas į Europos jaunimo psichiką veikiančių medžiagų vartojimą. Šios įrodymais pagrįstos tarptautinės programos iniciatoriai – Islandijos mokslininkai, Reikjaviko miestas ir organizacija „Europos miestai prieš narkotikus“ (ECAD). Ši programa įgyvendinama laikantis holistinio požiūrio, siekiama sumažinti jaunų žmonių psichoaktyvių medžiagų vartojimo tikimybę. Pagrindiniai projekto elementai yra trys: orientacija į bendruomenę, bendradarbiavimas tarp mokslininkų, politikų bei specialistų ir įrodymais pagrįsta praktika. Šiai programai vadovauja Reikjaviko miestas (Islandija), o tyrimus atlieka Islandijos socialinių tyrimų ir analizės centras (ICSRA).

Klaipėdos miesto bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose šis tyrimas buvo vykdomas 2022 m. vasario 7-11 d. apklausiant 10-tų klasių mokinius. Dalyvavo 339 mokiniai iš 9 ugdymo įstaigų: 153 berniukai (45,1 proc.), 183 mergaitės (54 proc.) ir 3 mokiniai (0,9 proc.) savo lyties nenurodė.

Tyrimo tikslas – ištirti socialinės aplinkos poveikį mokiniams, sužinoti jų požiūrį į psichoaktyvių medžiagų vartojimą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti mokinių psichoaktyvių medžiagų vartojimo ypatumus.
2. Analizuoti psichoaktyvių medžiagų vartojimo ir fizinio aktyvumo, laisvalaikio sąsajas.
3. Pateikti rekomendacijas mokinių psichoaktyvių medžiagų vartojimo problemai spręsti.

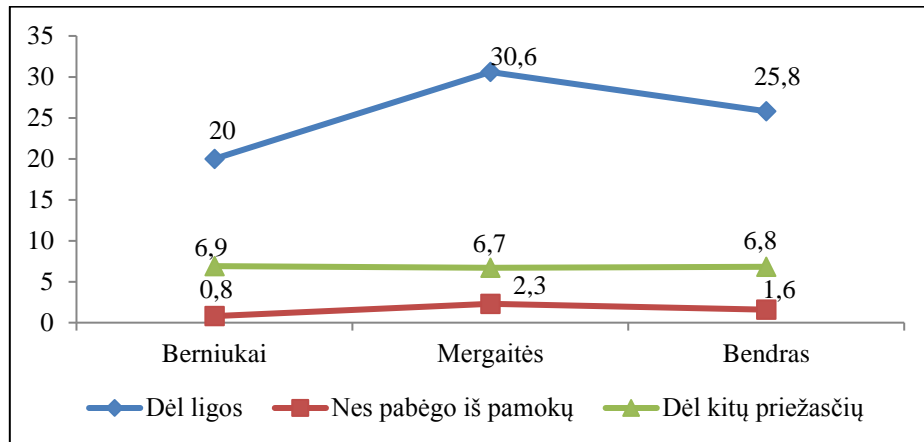
Tyrimo instrumentas. Tyrimo klausimynas buvo suderintas su ICSRA. Kiekvienai mokyklai buvo suteikta elektroninė klausimyno nuoroda, kurią naudodami mokiniai pildė klausimyną. Tyrimo instrumentas apima platų spektrą klausimų, vertinančių gyvenimą (tabako, alkoholio, narkotinių medžiagų vartojimą, elektroninių cigarečių rūkymą), santykių su tėvais ypatumus, savijautą mokykloje ir kt.

Duomenų analizės metodai. Surinkti anketinės apklausos duomenys analizuoti „MS Excel 2016“ programa.

TYRIMO REZULTATAI

1. Lankomumas ir savijauta mokykloje

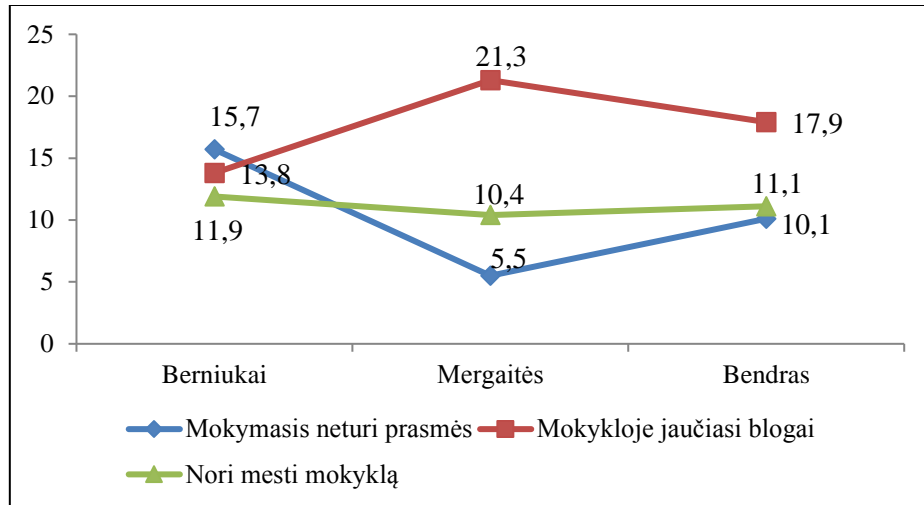
10-tų klasių mokinių buvo klausama apie mokyklos lankomumą per pastarąsias 30 dienų. 7 dienas ar daugiau dėl ligos į mokyklą nėjo 25,8 proc. respondentų, didesnė dalis mergaičių nei berniukų, o iš pamokų pabėgo 1,6 proc. respondentų, daugiau mergaičių nei berniukų (1 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

1 pav. Mokinių, kurie 7 dienas ar daugiau per pastarąsias 30 dienų nebuvo mokykloje, dalis (proc.)

Mokiniai turėjo atsakyti į klausimą apie motyvaciją mokytis. 10,1 proc. mokinių mokymasis beveik visada ar dažnai neturi prasmės, didesnei daliai berniukų nei mergaičių. 17,9 proc. respondentų beveik visada ar dažnai mokykloje jaučiasi blogai, didesnė dali mergaičių nei berniukų. 11,1 proc. mokinių dažnai galvoja, kad norėtų mesti mokyklą, daugiau berniukų nei mergaičių (2 pav.).

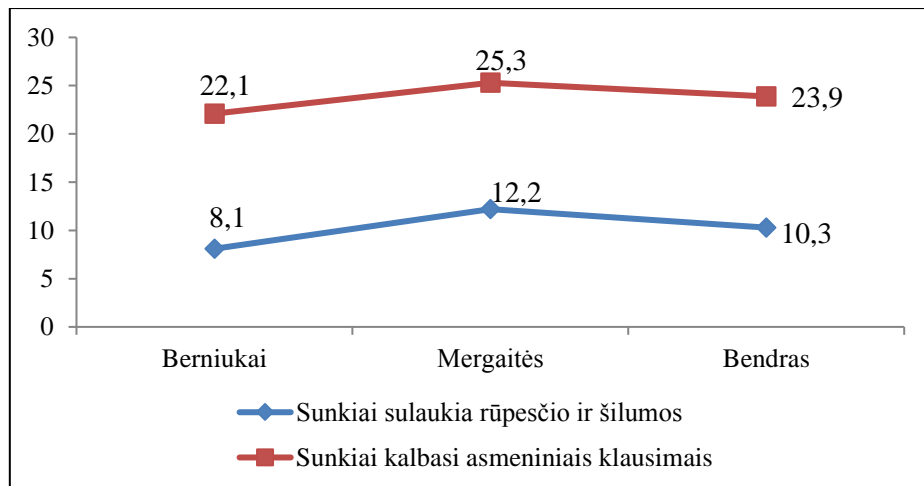

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

2 pav. Mokinių, kuriems beveik visada ar dažnai trūksta motyvacijos mokytis bei jaučiasi blogai, dalis (proc.)

2. Santykiai su tėvais (globėjais)

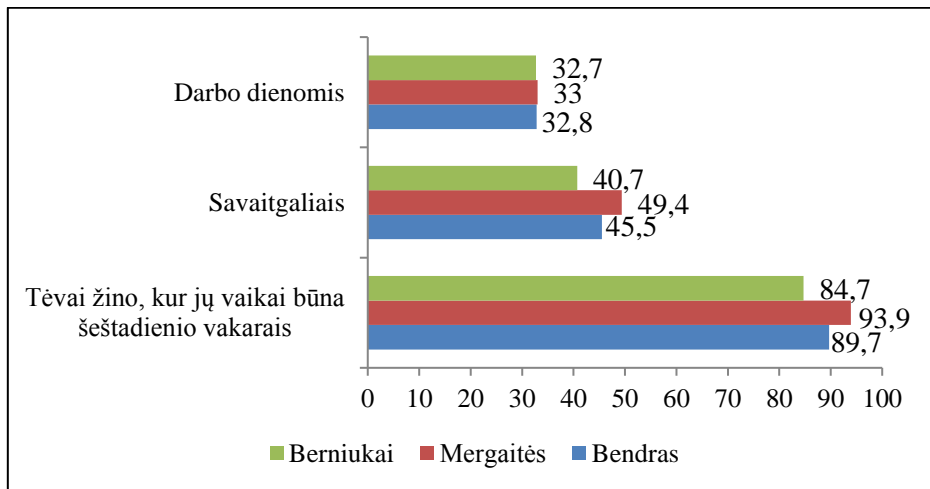
Mokiniai turėjo atsakyti į klausimus apie santykius su tėvais (globėjais). 23,9 proc. mokinių nurodė, kad jiems labai arba gana sunkiai pavyksta su tėvais (globėjais) pasikalbėti asmeniniais klausimais, taip nurodė didesnė dalis mergaičių nei berniukų. 10,3 proc. mokinių atsakė, kad labai arba gana sunkiai iš tėvų (globėjų) sulaukia rūpinimosi ir šilumos, daugiau mergaičių nei berniukų (3 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

3 pav. Mokinių, kurie labai arba gana sunkiai iš tėvų sulaukia rūpinimosi ir šilumos bei pokalbių asmeniniais klausimais, dalis (proc.)

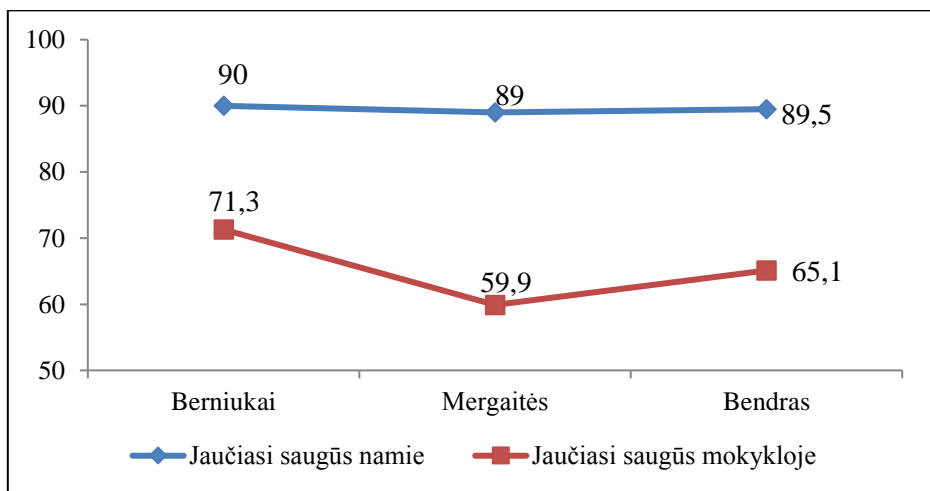
Trečdalis (32,8 proc.) mokinių nurodė, kad dažnai arba beveik visada laisvalaikį darbo dienomis leidžia su savo tėvais (globėjais), o savaitgaliais – beveik pusė (45,5 proc.) mokinių, daugiau mergaičių nei berniukų. Daugumos (89,7 proc.) mokinių tėvų žino, kur jų atžalos būna šeštadienio vakarais (4 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

4 pav. Mokinių, kurie dažnai arba beveik visada laisvalaikį leidžia su tėvais, dalis (proc.)

10-tų klasių mokiniai turėjo nurodyti, ar jaučiasi saugūs namuose ir mokykloje. Dauguma (89,5 proc.) respondentų nurodė, kad beveik visada arba dažnai jaučiasi saugūs namie, o 65,1 proc. mokinių saugūs jaučiasi mokykloje (5 pav.).

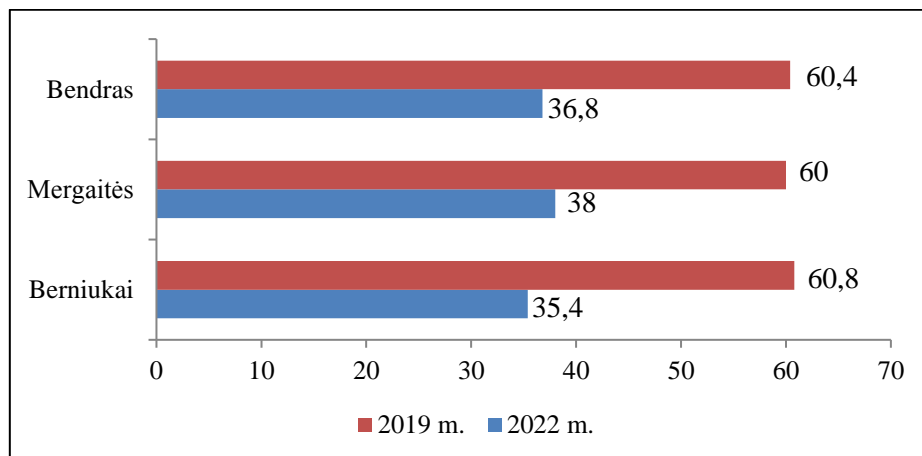

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

5 pav. Mokinių, kurie beveik visada arba dažnai namie ir mokykloje jaučiasi saugūs, dalis (proc.)

3. Cigarečių ir elektroninių cigarečių rūkymas

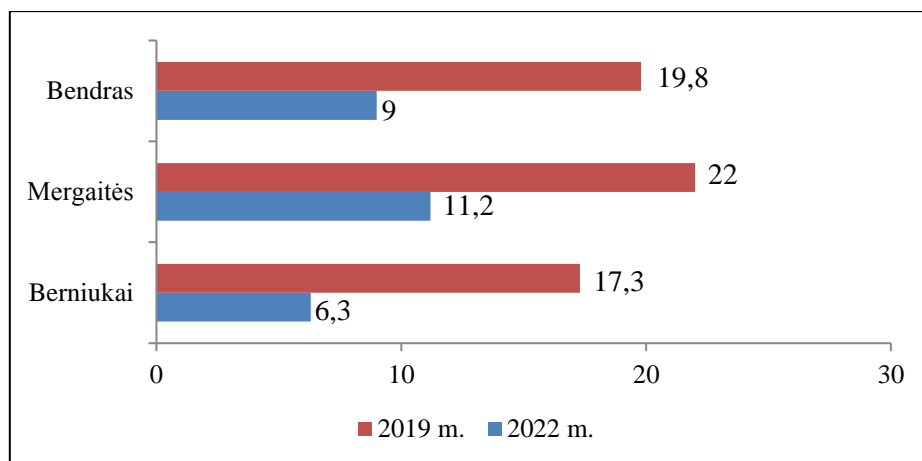
36,8 proc. mokinių atsakė, kad bent kartą gyvenime rūkė cigaretes, daugiau mergaičių nei berniukų. Lyginant su 2019 metų tyrimu, tokių mokinių dalis ženkliai sumažėjo (6 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

6 pav. Mokinių, kurie bent kartą gyvenime rūkė cigaretes, dalis (proc.)

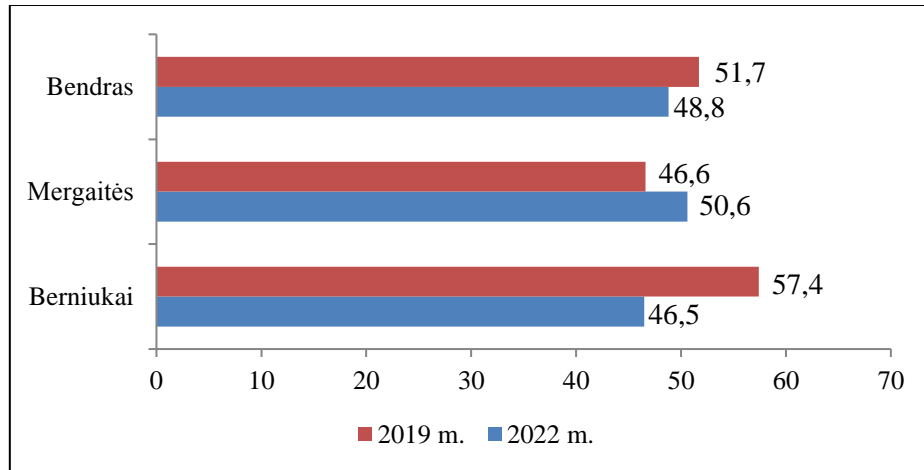
9 proc. mokinių atsakė, kad rūkė cigaretes per paskutines 30 dienų, daugiau mergaičių nei berniukų. Lyginant su 2019 metų tyrimu, tokių mokinių dalis sumažėjo (7 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

7 pav. Mokinių, kurie rūkė cigaretes per paskutines 30 dienų, dalis (proc.)

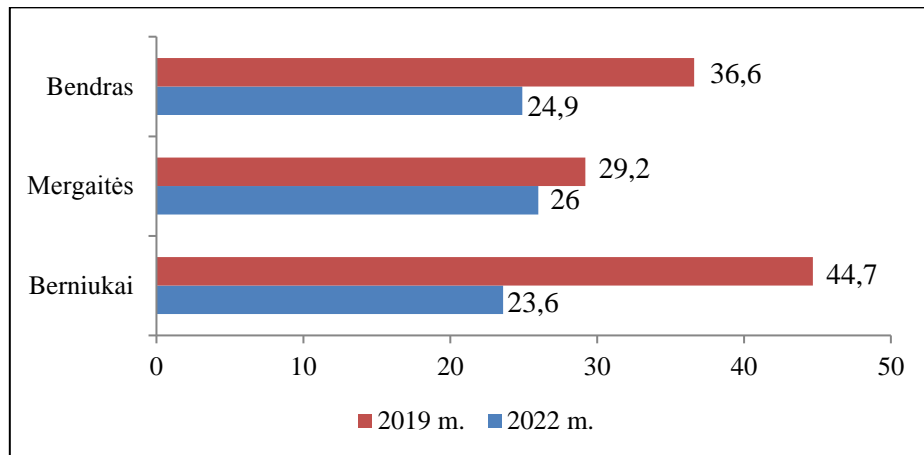
Beveik pusė dešimtokų (48,8 proc.) bent kartą gyvenime rūkė elektronines cigaretes, daugiau mergaičių nei berniukų. Lyginant su 2019 metų duomenimis, tokių mokinių dalis nežymiai sumažėjo, bet padidėjo mergaičių, kurios bandė rūkyti elektronines cigaretes, dalis (8 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

8 pav. Mokinių, kurie bent kartą gyvenime rūkė elektronines cigaretes, dalis (proc.)

24,9 proc. mokinių atsakė, kad rūkė elektronines cigaretes per paskutines 30 dienų, daugiau mergaičių nei berniukų. Lyginant su 2019 metų tyrimu, tokių mokinių dalis sumažėjo (9 pav.).

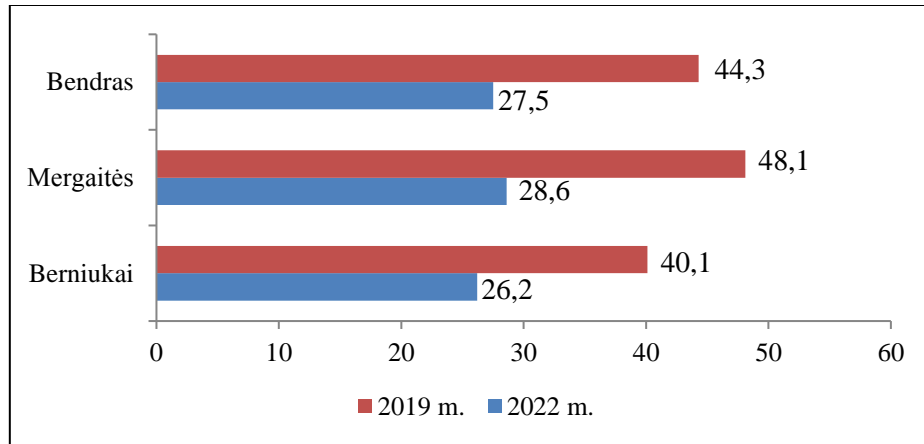

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

9 pav. Mokinių, kurie rūkė elektronines cigaretes per paskutines 30 dienų, dalis (proc.)

4. Alkoholinių gėrimų vartojimas

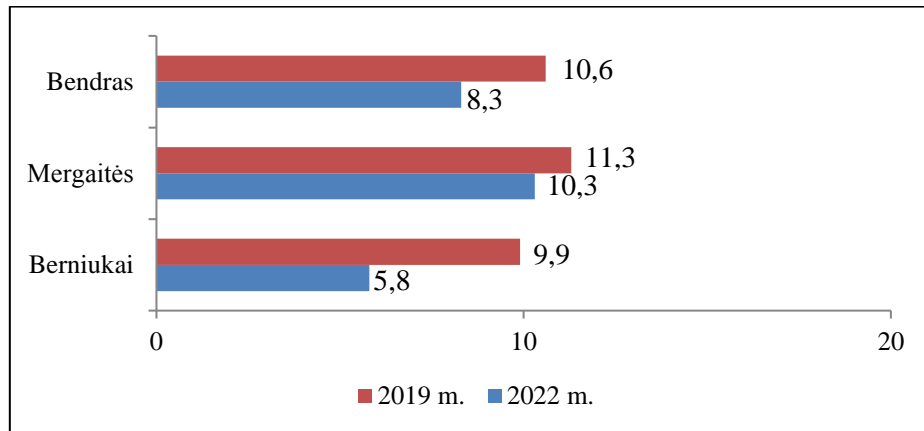
27,5 proc. mokinių bent kartą gyvenime buvo stipriai apsvaigę nuo alkoholio. Lyginant su 2019 metų duomenimis, tokių mokinių dalis ženkliai sumažėjo (10 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

10 pav. Mokinių, kurie bent kartą gyvenime buvo stipriai apsvaigę nuo alkoholio, dalis (proc.)

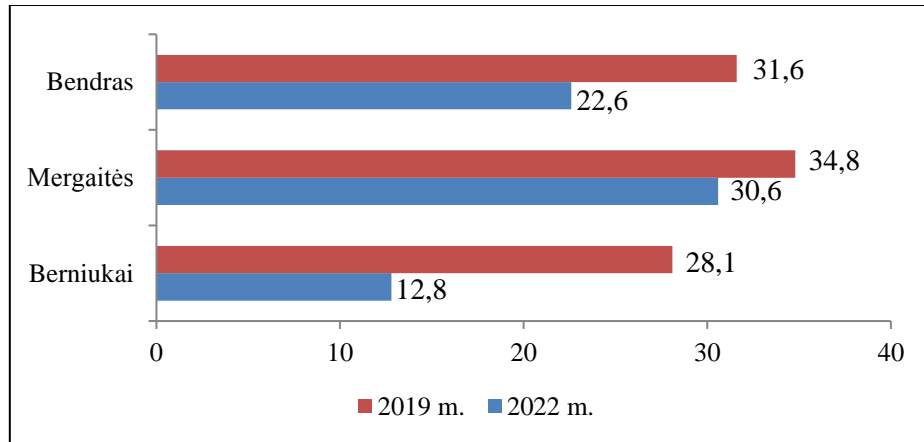
8,3 proc. mokinių per paskutines 30 dienų buvo stipriai apsvaigę nuo alkoholio, daugiau mergaičių nei berniukų. Lyginant su 2019 metų duomenimis, tokių mokinių dalis sumažėjo (11 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

11 pav. Mokinių, kurie per paskutines 30 dienų buvo stipriai apsvaigę nuo alkoholio, dalis (proc.)

22,6 proc. mokinių per paskutines 30 dienų vartojo alkoholinius gėrimus, daugiau mergaičių nei berniukų. Lyginant su 2019 metų duomenimis, tokių mokinių dalis sumažėjo (12 pav.).

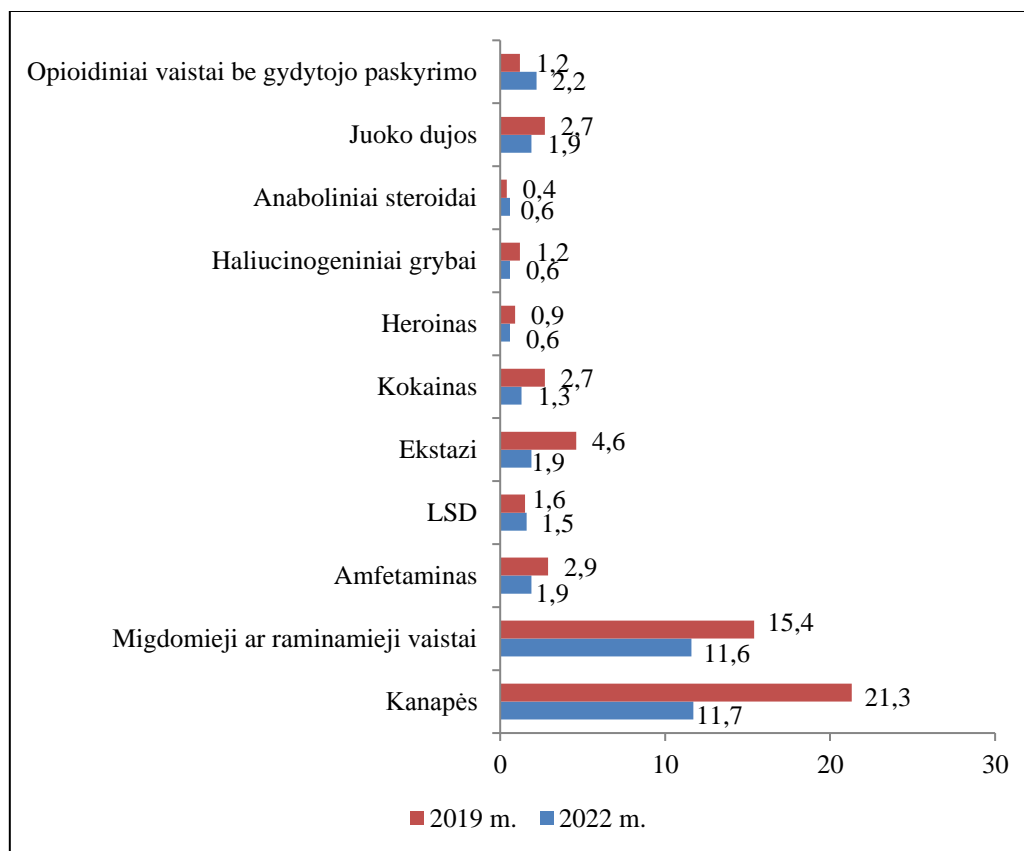

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

12 pav. Mokinių, kurie per paskutines 30 dienų vartojo alkoholinius gėrimus, dalis (proc.)

5. Kitų psichoaktyvių medžiagų vartojimas

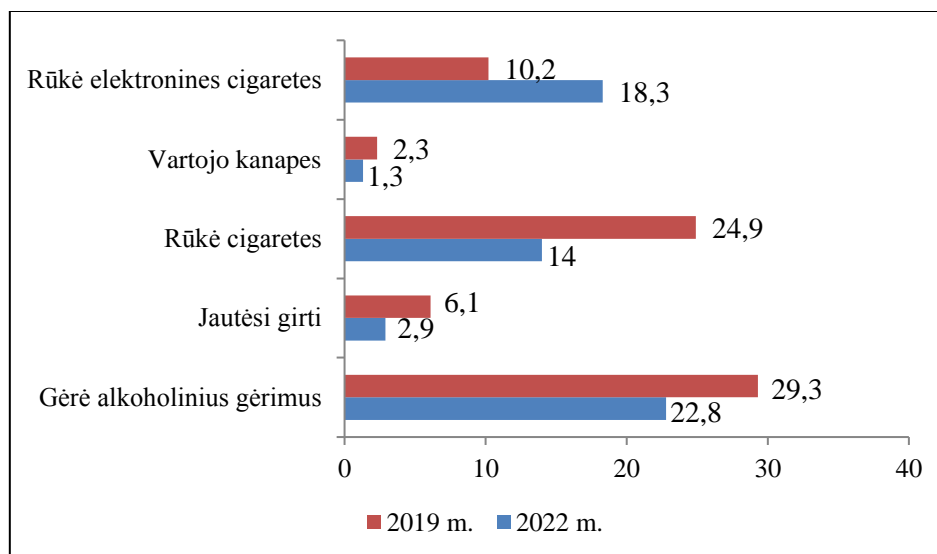
Kas devintas mokiny (11,7 proc.) bent kartą gyvenime vartojo kanapių. Lyginant su 2019 metais, tokių mokinių dalis sumažėjo. Antra pagal dažnumą vartota medžiaga buvo migdomieji arba raminamieji vaistai be gydytojo paskyrimo – 2022 metais bent kartą gyvenime juos vartojo 11,6 proc., o 2019 metais – 15,4 proc. respondentų. Lyginant su 2019 metais, daugumos narkotinių medžiagų vartojimo rodikliai sumažėjo (13 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

13 pav. *Mokinių, kurie bent kartą gyvenime vartojo įvairias narkotines medžiagas, dalis (proc.)*

18,3 proc. respondentų, būdami 13 metų amžiaus ar jaunesni pradėjo rūkyti elektronines cigaretes (2019 metais tokių mokinių dalis buvo mažesnė), 14 proc. pradėjo rūkyti cigaretes (2019 metais tokių mokinių dalis buvo didesnė). Kas ketvirtas respondentas (22,8 proc.) būdamas 13 metų amžiaus ar jaunesnis pradėjo vartoti alkoholinius gėrimus, o 2019 metais tokių mokinių dalis buvo didesnė (14 pav.).

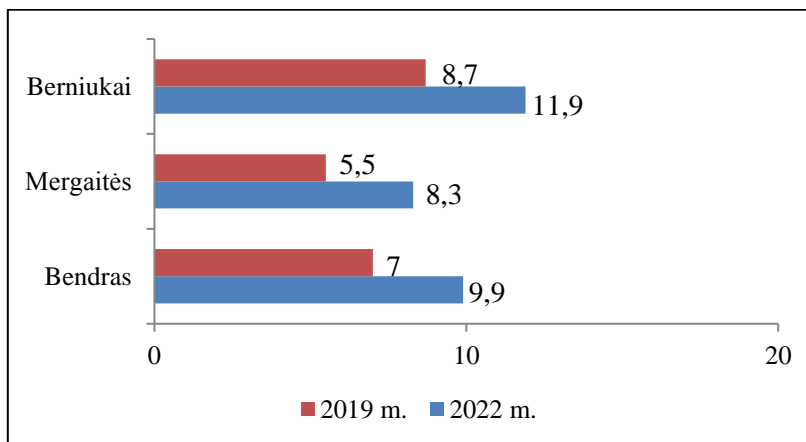

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

14 pav. Mokinių, kurie būdami 13 metų amžiaus ar jaunesni pradėjo vartoti alkoholinius gėrimus, rūkyti cigaretes, elektronines cigaretes, vartoti kanapes, dalis (proc.)

6. Psichoaktyvių medžiagų vartojimo ir laisvalaikio bei fizinio aktyvumo veiklų sąsajos

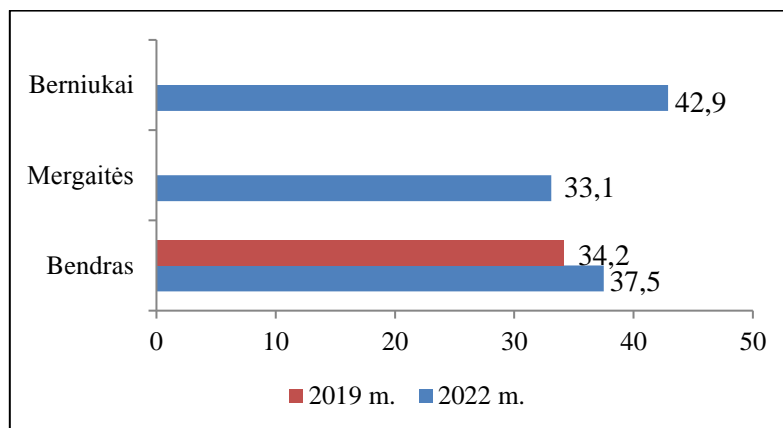
Per pastarąsias 7 dienas 3 kartus ar daugiau po 22 val. namie nebuvo 9,9 proc. respondentų, daugiau berniukų nei mergaičių. Palyginus su 2019 metų duomenimis, tokių mokinių dalis padidėjo (15 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

15 pav. Mokinių, kurie 3 ar daugiau kartų per pastarąsias 7 dienas po 22 val. nebuvo namie, dalis (proc.)

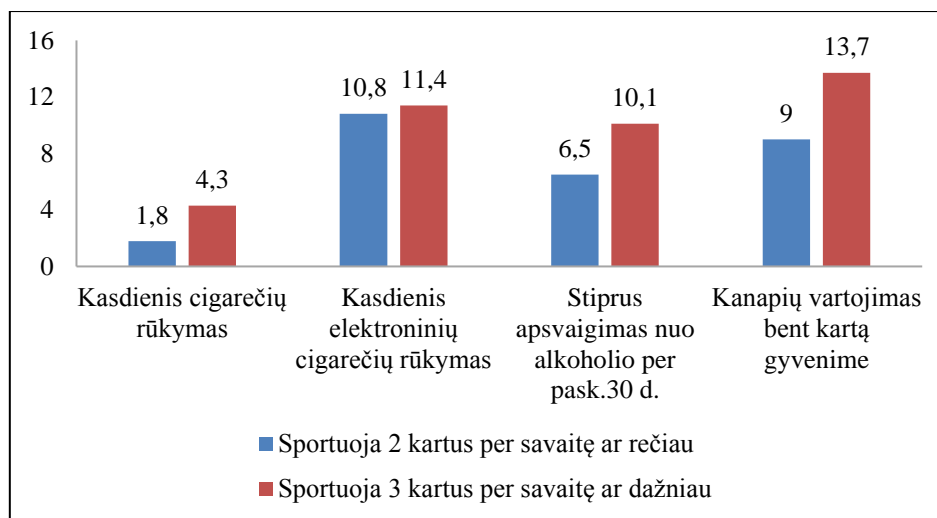
Apie trečdalis mokinių (37,5 proc.) užsiima aktyvia fizine veikla sporto klube ar tam tikros sporto šakos komandoje, didesnė dalis berniukų nei mergaičių. Nuo 2019 metų tyrimo fiziškai aktyvių mokinių dalis nežymiai padidėjo (16 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

16 pav. Mokinių, kurie treniruojasi sporto klube, žaidžia tam tikros sporto šakos komandoje ar užsiima kita fizine veikla 3 ar daugiau kartų per savaitę, dalis (proc.)

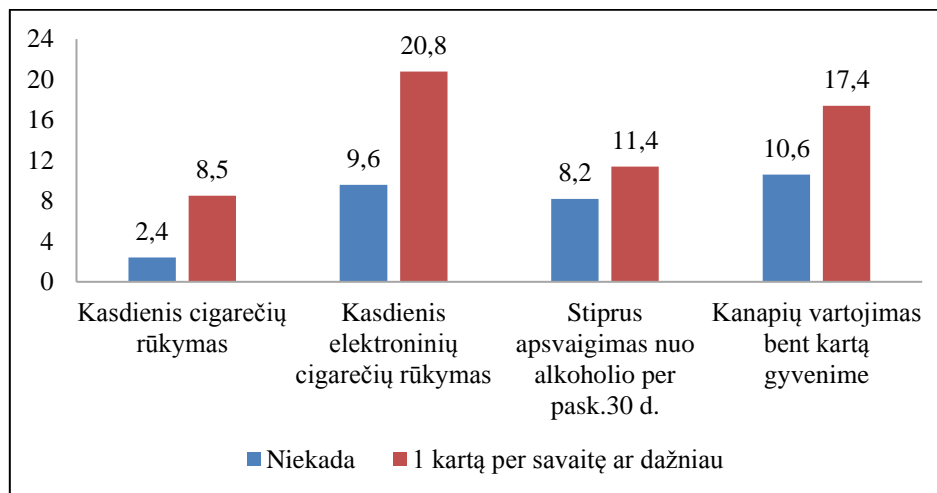
54,4 proc. respondentų sportuoja 2 kartus per savaitę ar rečiau, 45,6 proc. – 3 kartus per savaitę ar dažniau. Apklausos rezultatai rodo, kad didesnė psichoaktyvias medžiagas vartojančių mokinių dalis yra tarp dažniau sportuojančių, tik kasdien elektronines cigaretes rūkančių respondentų dalis nesiskiria lyginant pagal fizinio aktyvumo dažnumą (17 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

17 pav. Mokinių įvairių psichoaktyvių medžiagų vartojimo ir fizinio aktyvumo dažnumo sąsajos (proc.)

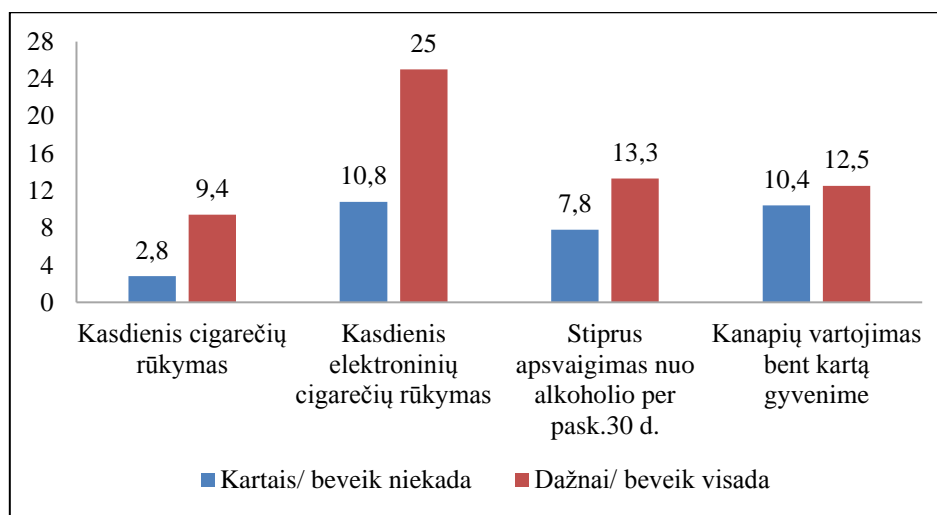
16,3 proc. respondentų bent kartą per pastarąsias 7 dienas buvo išėję ir grįžo namo po vidurnakčio. Apklausos rezultatai rodo, kad didesnė psichoaktyvias medžiagas vartojančių mokinių dalis yra tarp grįžtančių vėlai namo: pavyzdžiui, kasdien cigaretes per paskutines 30 dienų rūkančių yra 3,5 karto daugiau tarp tų respondentai, kurie grįžta po vidurnakčio namo (18 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

18 pav. Mokinių įvairių psichoaktyvių medžiagų vartojimo ir grįžimo namo po vidurnakčio sąsajos (proc.)

10,1 proc. respondentų prisipažino, kad jiems dažnai arba beveik visada mokymasis neturi prasmės. Apklausos rezultatai rodo, kad didesnė psichoaktyvias medžiagas vartojančių mokinių dalis yra tų mokinių, kurie dažnai ar beveik visada mano, kad mokymasis neturi prasmės, ypač stebimi ryškūs cigarečių ir elektroninių cigarečių rūkymo rodiklių skirtumai (19 pav.).

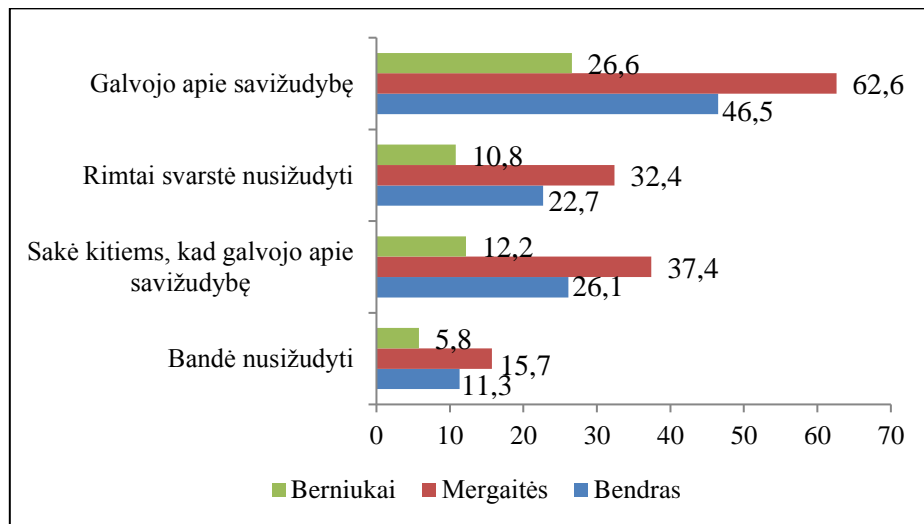

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

19 pav. Mokinių įvairių psichoaktyvių medžiagų vartojimo ir požiūrio, kad mokymasis neturi prasmės, sąsajos (proc.)

7. Savižudybės ir savęs žalojimas

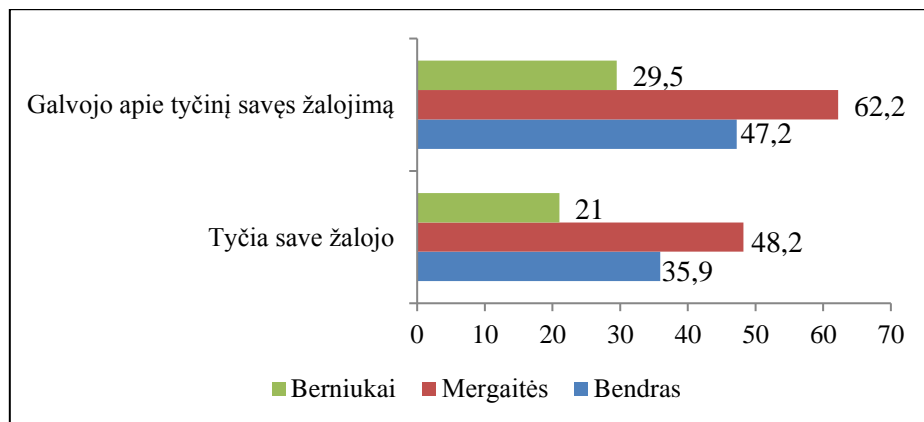
Beveik pusė (46,5 proc.) respondentų bent kartą gyvenime galvojo apie savižudybę, daugiau mergaičių nei berniukų, o rimtai svarstė nusižudyti 22,7 proc. mokinių (10,8 proc. berniukų ir 32,4 proc. mergaičių). Kas ketvirtas mokinys (26,1 proc.) sakė kitiems, kad galvojo apie savižudybę. 11,3 proc. respondentų bent kartą gyvenime mėgino nusižudyti (5,8 proc. berniukų ir 15,7 proc. mergaičių) (20 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

20 pav. Mokinių, kurie svarstė apie savižudybę, bandė nusižudyti, dalis (proc.)

Beveik pusė (47,2 proc.) respondentų galvojo apie tyčinį savęs žalojimą (t.y. draskymąsi, deginimąsi, neleidimą gyti žaizdoms, savęs kumščiavimą), daugiau mergaičių nei berniukų, o tyčia save žalojo trečdalis (35,9 proc.) mokinių, daugiau mergaičių nei berniukų (21 pav.).

Šaltinis: Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras

21 pav. Mokinių, kurie galvojo apie tyčinį savęs žalojimą bei save žalojo, dalis (proc.)

APIBENDRINIMAS

Lankomumas ir savijauta mokykloje

Per paskutinį mėnesį 25,8 proc. mokinių 7 dienas ar daugiau dėl ligos nėjo į mokyklą. 10,1 proc. mokinių mokymasis neturi prasmės. 17,9 proc. dešimtokų mokykloje dažnai jaučiasi blogai. 11,1proc. mokinių norėtų mesti mokyklą.

Santykiai su tėvais (globėjais)

23,9 proc. mokinių sunkiai pavyksta su tėvais (globėjais) pasikalbėti asmeniniais klausimais. 10,3proc. mokinių sunkiai iš tėvų (globėjų) sulaukia rūpinimosi ir šilumos. 32,8 proc. mokinių dažnai laisvalaikį darbo dienomis leidžia su savo tėvais (globėjais), o savaitgaliais – 45,5 proc.

Cigarečių ir elektroninių cigarečių rūkymas

Bent kartą gyvenime 36,8 proc. mokinių rūkė cigaretes, o per paskutines 30 dienų – 9 proc. Bent kartą gyvenime 48,8 proc. mokinių rūkė elektronines cigaretes, o per paskutines 30 dienų – 24,9proc.

Alkoholinių gėrimų vartojimas

Bent kartą gyvenime 27,5 proc. mokinių buvo stipriai apsvaigę nuo alkoholio, o per paskutines 30 dienų – 8,3 proc. 22,6 proc. mokinių per paskutines 30 dienų vartojo alkoholinius gėrimus.

Kitų psichoaktyvių medžiagų vartojimas

Bent kartą gyvenime 11,7 proc. dešimtokų vartojo kanapių, 11,6 proc. – migdomųjų arba raminamųjų vaistų be gydytojo paskyrimo. 18,3 proc. mokinių, būdami 13 metų amžiaus ar jaunesni, pradėjo rūkyti elektronines cigaretes, 14 proc. – rūkyti cigaretes, 22,8 proc. – vartoti alkoholinius gėrimus.

Psichoaktyvių medžiagų vartojimo ir laisvalaikio bei fizinio aktyvumo veiklų sąsajos

Didesnė psichoaktyvias medžiagas vartojančių mokinių dalis yra tarp dažniau sportuojančių, grįžtančių vėlai namo ir mokinių, teigiančių, kad mokymasis neturi prasmės.

Savižudybės ir savęs žalojimas

Bent kartą gyvenime 46,5 proc. dešimtokų galvojo apie savižudybę, 22,7 proc. – rimtai svarstė nusižudyti, o 11,3 proc. – mėgino nusižudyti. 35,9 proc. mokinių tyčia save žalojo.

REKOMENDACIJOS

Įtraukti į bendrojo ugdymo mokyklų sudaromas dvišales sutartis įsipareigojimus dėl psichoaktyvių medžiagų nevartojimo.

Įspėjamaisiais ženklais informuoti mokyklos bendruomenę apie galiojančius draudimus turėti ir vartoti psichoaktyvias medžiagas.

Atlikti aplinkos testavimą (metodas, kurio pagalba galima aptikti narkotinių ar psichotropinių medžiagų pėdsakus aplinkoje) ir su jo rezultatais supažindinti mokyklos bendruomenę.

Įgyvendinant psichoaktyvių medžiagų vartojimo prevenciją mokyklose į prevencinę veiklą įtraukti ne tik mokinius, bet ir jų tėvus.

Daugiau dėmesio skirti mokinių turiningam užimtumui po pamokų. Alternatyvių veiklų organizavimas yra viena iš prevencijos sudėtinių dalių. Užimtumas po pamokų gali sumažinti vaikų buvimą rizikingoje aplinkoje, ar pakliuvimą į rizikingas situacijas, taip pat ugdomi įgūdžiai pasirinkti tokias veiklos formas, kurios nebūtų žalingos sveikatai.